

نگاهی تطبیقی به واسونک‌های شیراز و آبادون‌های سیرجان شهاب جعفری

واسونک‌های زنانه شیراز و آبادون (آوادون)‌های سیرجان یک گونه موسیقایی دو جمله‌ای و یا دو جمله به‌علاوه یک ترجیع‌بند موسیقایی هستند که در مراسمی چون عروسی، عزاداری اجرا می‌شوند. ملودی و ریتم این ترانه‌ها در موقعیت‌های مختلف دارای اشتراکاتی است و به‌جز اشعار، آنچه موجب تمایز بارز آنها می‌شود حالت اجرایی و چگونگی خواندن آنهاست که در هر موقعیت اجرایی معنایی متناسب با شرایط به خود می‌گیرد. این مسئله شامل احساس خواننده و شیوه اجرایی او نیز می‌شود.

واسونک‌ها در مجالس مختلف به صورت فردی یا دسته جمعی خوانده می‌شده‌اند و معمولاً خود خواننده، در همراهی‌اش با آواز یا گروه، دایره (دایره) می‌نواخته است. در صورت اجرای دسته جمعی، زنان در جواب خواننده بیتی را تکرار می‌کرده یا در جواب او شعر دیگری را می‌خوانده‌اند. در تمام لحظات خواندن واسونک‌ها و در فاصله میان ابیات، زنان کل می‌کشیده یا دستک (دست) می‌زده‌اند. «طرز اجرای آبادون‌ها به این صورت است که گروهی از زنان یا دختران روبه‌روی هم می‌نشینند و معمولاً یکی از دست‌ها را مانند قاریان، کنار گوش می‌گذارند و شروع به خواندن آوازهای گروهی به نام آبادون می‌کنند. معمولاً یکی از خوانندگان شروع می‌کند و بقیه بلافاصله با او هم‌صدا می‌شوند، و در آخر هر جمله نت انتهایی را باهم و به صورت طولانی می‌کشند و با یک سکوت جمله بعدی آغاز می‌شود» (توحیدی، ۱۳۹۷: ۸۵)

این مقاله در چهار بخش به هم‌پیوسته به ترتیب زیر نگاشته شده است: ارائه تعریفی مستند از واسونک‌ها و آبادون‌ها با توجه به ریشه واژه و تعابیر فرهنگ‌های لغت و گفته‌های مردم‌شناسان بومی و غیربومی، بررسی موقعیت‌های اجرایی آن به عنوان یک کارگان زنانه، بررسی فنی ملودی‌ها، ریتم و اشعار این گونه موسیقایی و در نهایت به کمک نظریه اشاعه‌گرایی خواهیم دید که واسونک و آبادون دارای ساختار مشابه و مشترک هستند.

پیشینه پژوهش

در مورد واسونک‌های زنانه شیراز، پژوهش‌های متعددی انجام شده است که می‌توانیم به کتاب‌های *ترانه‌های زنان: مجموعه واسونک‌های شیراز* (۱۳۸۱) نوشته فاطمه طاهری، *واسونک‌های شیرازی* (۱۳۸۸) نوشته غلامحسین ترکمان و جمیله داورپناه، و *واسونک‌های شیرازی و روایت‌هایی از فرهنگ مردم فارس* (۱۳۹۵) نوشته ابوالقاسم فقیری به عنوان سه منبع مهم در معرفی واسونک‌های شیراز اشاره کنیم. در مورد آبادون‌های سیرجان نیز می‌توانیم به کتاب *فرهنگ عامیانه مردم سیرجان* (۱۳۸۱) نوشته مهری مؤید محسنی و کتاب *نگاهی به موسیقی نواحی کرمان* (۱۳۹۷) نوشته فواد توحیدی و پژوهش‌های انجام‌شده توسط احمد رضا مؤید محسنی (۱۳۴۷) و حمیرا حسین خوانی (۱۳۹۲) اشاره کنیم.

روش پژوهش

در پژوهش حاضر داده‌های مربوط به واسونک با روش اسنادی و تکیه بر مطالعه کتاب‌ها و مقالات به‌دست آمده است. در رابطه با آبا‌دون‌ها نیز به همین ترتیب از پژوهش‌های پیشین بهره‌مند خواهیم شد. بنابر شهادت برخی آگاهان محلی، با وجود اینکه در دهه‌های گذشته تغییرات بسیاری در ویژگی‌های اجرایی یا موسیقایی آبا‌دون‌ها به‌وجود آمده، اما هنوز در برخی از مناطق استان کرمان مانند سیرجان، ارزوئیه و بافت ترانه (ای یار مبارک) با اشعاری دیگر با رعایت آداب گذشته و به نیکی اجرا می‌شود. بنابراین داده‌های کلی بر مطالعات کتابخان‌های استوار است. در ادامه به مقایسه و شرح واسونک‌های شیراز و آبا‌دون‌های سیرجان پرداخته شده و در نهایت به کمک نظریه اشاعه فرهنگی نتایج نهایی به‌دست آمده است.

معانی واسونک و آبا‌دون و تعابیر پژوهشگران

در فرهنگ بزرگ سخن ذیل واژه واسونک^۱ آمده است: «نوعی ترانه شاد که آهنگی مطبوع و ملایم دارد و بیشتر در نواحی جنوب ایران در زمان عروسی خوانده می‌شود» (انوری، ۱۳۸۱: ۱۸۱).

جلال طوفان واژه واسونک را مرکب از (وا)، (باز) و (سون)، به معنای مختلف ستودن + ک تصغیر می‌داند و می‌نویسد: «اشعاری است که با آهنگ مخصوص در موقع عروسی در توصیف عروس و داماد خوانند» (طوفان، ۱۳۵۱: ۳۳۷). به عقیده بهروزی «واسونک با ضم کشیده سین و فتح نون اشعاری گویند که در عروسی‌ها یا عزاها به‌طور خاصی می‌خوانند و پس از هر دو سه بیتی که خواننده می‌خواند حضار دسته‌جمعی بیتی را در جواب او تکرار می‌کنند» (بهروزی، ۱۳۴۸: ۶۱۳). به گفته طاهری: «واسونک ترانه‌هایی مختص به مراسم عروسی است با وزن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن که حال و هوای ترانه دارد، و در جشن‌های متنوع از قبیل خواستگاری، بله‌بران، رخت‌برون، مجلس حنابندان، مجلس عقد، حجله‌بندی، شب زفاف و مراسم متنوع پاگشا توسط زنان به‌صورت فردی یا گروهی خوانده می‌شود» (طاهری، ۱۳۸۱: ۷۴).

در فرهنگ عامیانه سیرجان آمده است: «به اشعاری که در عروسی با آهنگی خاص همراه با زدن داریه خوانده می‌شود یارمبارک، آبادون^۲ می‌گویند» (مؤید محسنی، ۱۳۸۶: ۲۷۴). فوآد توحیدی: «یکی از مشهورترین آوازهای مراسم شادمانی در استان کرمان (آبادون) است. علت اطلاق کلمه آبادون به این آوازا این است که این آوازا در مجالس عروسی خوانده می‌شود و مجلس عروسی هم بشارت‌دهنده شروع و آباد شدن یک زندگی جدید است. در بعضی از پرسه‌ها و سوگ‌مرگ‌ها نیز مانند عروسی‌ها و شب‌نشینی‌ها آبادون اجرا می‌شود» (توحیدی، ۱۳۹۷: ۸۱). به گفته حسین خوانی و اسفندیارپور: «آوادون یا آبادون، شعرگونه‌ای است که غالباً در باب موضوعات خانوادگی به‌ویژه مراحل مختلف ازدواج سروده شده است» (حسین خوانی و اسفندیارپور، ۱۳۹۲: ۶۳). محتوای آبادون‌ها را مواردی از این قبیل در بر می‌گیرد، توصیف برادر از زبان خواهر، این توصیف گاهی به وسایل متعلق به برادر مانند اسب و تفنگ نیز سرایت می‌کند. افکار مرد و قدرت تحکم او در مقابل زن، افتخار به اصل و نسب، تظاهر به ناراحتی عروس از رفتن به خانه شوهر، عشوه‌گری و لطافت زن، هزینه‌های ازدواج، راضی نبودن مادر عروس در هنگام بردن عروس به خانه داماد از طریق پرداخت شیربها، کم‌سن‌وسال بودن عروس، ناراحتی خانواده عروس از دوری فرزندان، خوشحالی خانواده داماد و شکوه عروس از ازدواج غیرخوشایندی و رفتن به دیار غربت. وزن عروضی آبادون‌ها الهام‌گرفته از بحر رمل است و در قالب یک بیت ریخته شده که مصراع آن به دو نیم‌مصراع تقسیم می‌شود و در هنگام خواندن بین هر نیم مصراع مکثی صورت می‌گیرد تا موسیقی لازم ایجاد شود.

موقعیت‌های اجرایی واسونک و آبادون‌ها

شاید مهم‌ترین موقعیت اجرایی واسونک‌ها و آبادون‌ها هنگام اجرای مراحل مختلف مراسم عروسی بوده است، به‌طوری‌که در هریک از مراحل واسونک و آبادون خاص آن مرحله را اجرا می‌کرده‌اند. این مراحل شامل بله‌بران، نامزدی، رخت‌برون، حمام رفتن عروس و داماد، عقد، عروسی، حجله‌بندی و غیره بوده است.

از دیگر موقعیت‌های اجرایی واسونک‌ها و آبادون‌ها مجالس عزا بوده است. اشعار آنها همان اشعاری است که مادران و خواهران با شادی بسیار در عروسی پسر یا دختر خانواده

می‌خوانند، اما این بار آنها را بر سرِ مزارِ جوانِ خود با حالتی کاملاً متفاوت می‌خوانند.

واسونک‌ها در موقعیت‌های اجرایی دیگری مانند به سرِ بازی رفتن پسر خانواده، تعزیه و مراسم سنتی مردم فارس معروف به عروسی بهار نارنج اجرا می‌شوند. «این مراسم در زمان‌های گذشته در شیراز اجرا می‌شده است. نارنج درختی است که در باغچه اکثر خانه‌ای شیرازی دیده می‌شود به‌طوری‌که آن را مایه برکت خانه می‌دانند. برای همین اگر زمانی درخت کم‌بار می‌شد زنِ خانواده، زنان خویشاوند و همسایه را دعوت می‌کرد و طی مراسمی به‌صورت نمایشی یکی از زنان اره‌ای به‌دست می‌گرفت و به درخت نزدیک می‌شد و با صدای بلند می‌گفت: این درخت بی‌بار باید بریده شود. در این هنگام زنان دیگر با اصرار او را از انجام این کار باز می‌داشتند و می‌گفتند: درخت را باید عروس کرد تا پُربار شود. اصطلاح عروس شدن را به این علت به‌کار می‌بردند که درخت نارنج مانند خرما نر و ماده دارد و باید گردی از درختی دیگر روی آن بنشیند تا بار بدهد. سپس زنان روی درخت را پارچه‌ای از جنس تور می‌پوشاندند، منقلی زیر درخت می‌پردازیم و کباب می‌پختند و به‌صورت دسته‌جمعی واسونک می‌خواندند». (یزدانی، ۱۳۹۰: ۵۲-۵۱).

تجزیه و تحلیل موسیقایی واسونک و آبادون

گستره صوتی شناسایی شده واسونک‌ها و آبادون‌ها به دو دانگ به هم پیوسته زیر محدود می‌شود (با توجه به نمونه شکر شیرازی و رضا نارویی) نگارنده برای تسهیل در درک موضوع و انتقال ساده آن، هر دو اجرا را در همایون دو نت‌نگاری کرده است، بنابراین این دامنه صوتی با دانگ دوم درآمد همایون (شوشتری) و دانگ اول محدوده گوشه بیداد منطبق است.

در تحلیل زیر تلاش می‌کنیم ملودی‌های ارائه شده توسط خوانندگان بومی را با دو دانگ معرفی شده با یکدیگر مقایسه کنیم تا در نهایت شکل نهایی واسونک‌ها و آبادون‌ها را دریابیم.

نمونه اول (واسونک اجرای شکر شیرازی)

در این نمونه خواننده ملودی را از درجه دوم دانگ اول آغاز و در نیم‌جمله اول بر درجه دوم (نت آغاز) ایست می‌کند. در نیم‌جمله دوم از درجه اول آغاز می‌کند و به همان درجه فرود می‌آید؛ نیم‌جمله دوم با یک ادات تحریر (جونم) تکرار می‌شود. جمله دوم واسونک از درجه سوم دانگ اول وارد دانگ دوم می‌شود و دو نیم‌جمله ملودی شکل می‌گیرد. نیم‌جمله اول از درجه سوم آغاز می‌شود و به درجه اول فرود می‌آید. در اوج این نیم‌جمله، خواننده تکیه‌ای را اجرا می‌کند که به درجه هفتم دامنۀ صوتی اشاره می‌کند، و همچنین نیم‌جمله دوم جمله دوم واسونک با یک ادات تحریر (جونم) تکرار می‌شود.

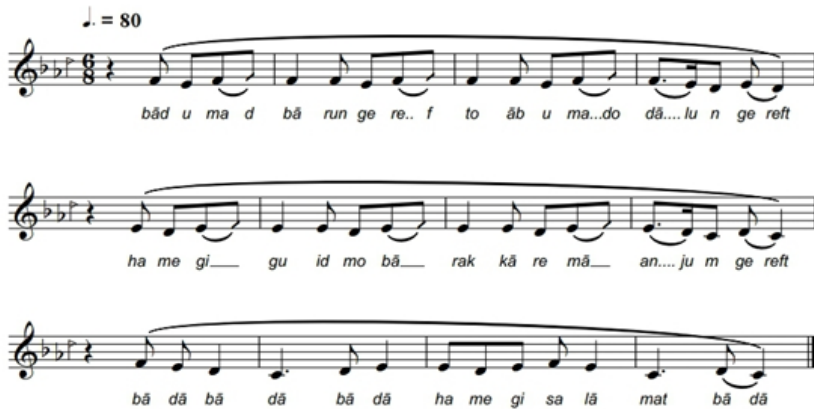
نمونه دوم (واسونک اجرای فائزه رعنائی)

این اجرا در محدوده دانگ دوم گسترۀ صوتی شناسایی شده است. ملودی از درجه چهارم شروع می‌شود و بر درجه دوم دانگ ایست موقت دارد. بعد از آن ترجیع «ای یار مبارک باد» می‌آید و بر نت دو درجه اول دانگ اول فرود می‌آید. این ملودی در ترانه‌های مراسم حنابندان استفاده می‌شود.

نمونه سوم (آبادون اجرای رضا ناروئی)

در این نمونه خواننده ملودی را از درجه چهارم دانگ اول آغاز می‌کند و در جمله اول بر درجه دوم دانگ اول ایست موقت می‌کند. در جمله دوم از درجه سوم دانگ اول آغاز می‌کند و به درجه اول دانگ اول فرود می‌آید و سپس بند ترجیع (مبارک باد) را اجرا می‌کند.

نمونه چهارم (آبادون اجرای رضا ناروئی)

خواننده در این اجرا از درجه اول دانگ اول شروع می‌کند و در جمله اول به درجه اول گام فرود می‌آید. در جمله دوم نیز شروع از درجه اول گام و فرود به همان درجه است و سپس اجرای ترجیع بند (یار مبارک باد). این آهنگ در مراسم حنابندان اجرا می‌شود و متعلق به منطقهٔ حلب‌آباد شول سیرجان است.

واسونک‌ها و آبادون‌ها در واقع یک گونه موسیقایی با اشعار تک‌بیتی هستند که گاه همراه با یک بند ترجیع می‌آیند. آنها از نظر ساختار موسیقایی دو جمله دارند و هر جمله معمولاً از دو نیم‌جمله تشکیل شده است. همچنین بعضی از واسونک‌ها علاوه بر دو جمله موسیقایی یک جمله ترجیع نیز دارند که معمولاً با ترجیع شعر «مبارک باد» منطبق می‌شود. واسونک‌ها و آبادون‌ها در یک دامنه صوتی با حداکثر هشت درجه صوتی شکل می‌گیرند و ملودی همگی آنها در محدوده این دامنه صوتی است. دامنه صوتی مذکور با دانگ‌های شوشتری و بیداد در دستگاه همایون منطبق است؛ گرچه اختلاف فرکانس فواصل اجراهای بومی را نباید از نظر دور داشت. همه واسونک‌ها و آبادون‌ها در جمله فرود به درجه اول دامنه صوتی فرود می‌آیند. از نظر وزن همگی در وزن ۶/۸ شکل گرفته‌اند و تمام آنها با پیش‌ضرب (آناکروسیس) شروع می‌شوند. آغاز گاه از ضرب چهارم یعنی با سکوت سیاه نقطه‌دار و یا از ضرب سوم با سکوت سیاه است. در کرمان به‌طور کلی مقام‌ها و ترانه‌ها، در اصطلاح محلی استان به «ر» (ro) به معنی راه و در بعضی مناطق به «بحر» معروف‌اند. آبادون‌ها یکی از مشهورترین «ر»های شادمانی هستند که با سازهایی چون سرنا، دایره، درک، نقاره و تنبک محلی اجرا می‌شوند. در شیراز نیز واسونک‌ها با سازهایی چون سرنا و دایره و... اجرا می‌شوند.

خصوصیات اشعار واسونک‌ها و آبادون‌ها

واسونک‌ها و آبادون‌ها معمولاً اشعاری تک‌بیتی دارند که گاه همراه با یک ترجیع‌اند. این اشعار در وزنِ فاعلاتن فاعلاتن فاعلات (فاعلن) هستند که در علم عروض به آن «بحر رمل مثنی محذوف» می‌گویند.

از نظر ساختار شعری در اشعار واسونک‌ها و آبادون‌ها از عناصری چون تخیل، استعاره، کنایه اغراق و مبالغه استفاده شده که همه این عناصر به‌ویژه عنصر تخیل، زیبایی خاصی به این اشعار بخشیده است. واسونک‌های شیرازی و آبادون‌های سیرجانی دربردارنده مضامین زیر هستند: آرزوهای مادرانه برای دیدن عروسی فرزند، شادی به انجام رسیدن وصلت و پاگرفتن زندگی نو، ستایش زیبایی‌های زنانه عروس، ستایش قدرتمندی و جوهره داماد، تقدیس آموزه‌های وفاداری، پیشه کردن صبر در زندگی مشترک، نارضایتی از اوضاع اقتصادی، و «رضایتمندی از رودررویی با قضا و قدر در زندگی زناشویی» (طاهری، ۱۳۸۱: ۱۰).

بررسی واسونک و آبادون‌ها با استفاده از نظریه اشاعه‌گرایی

ژان پواریه، مردم‌شناس فرانسوی معتقد است: «جوامع انسانی به‌صورت تفکیک‌شده از یکدیگر وجود نداشته، بلکه نوعی رفت‌وآمد و تبادل فرهنگی دائم میان آنها برقرار است. نقطه حرکت محوری نظریه اشاعه‌گرایی، تأمل بر تغییرات فرهنگی از یک‌سو و توجه به شباهت‌های فرهنگی از سوی دیگر است. به عبارت دیگر سؤال نخست آن است که چرا پدیده‌های فرهنگی تغییر می‌کنند و به چه صورت تغییر می‌کنند و سؤال دوم آنکه چرا پدیده‌های فرهنگی در فرهنگ‌های متفاوت با یکدیگر شباهت دارند و میزان شباهت یا تفاوت در میان آنها تا چه اندازه است و در چه اجزایی بیشتر یا کمتر دیده می‌شود؟ اشاعه‌گرایان در جست‌وجوی قوانین حرکت و جابه‌جایی زمانی و مکانی پدیده‌ها هستند» (هلاکویی، ۱۳۵۶، ۱۴۵-۱۴۴).

تنوع فرهنگی متأثر از گروه‌های قومی و مذهبی متعددی است که در یک سرزمین زندگی می‌کنند. هرکدام از این گروه‌ها نیز فرهنگ و خرده‌فرهنگ مخصوص به خود را

دارند؛ در میان استان‌های ایران استان کرمان، گروه‌های مذهبی و قومی متنوعی را در خود جای داده است، به‌طوری‌که ما هنگام مطالعه فرهنگ عمومی این استان با یک نقشه پرنقش و نگار روبه‌رو هستیم، که متأثر از ترکیب جمعیتی و فرهنگی این استان می‌باشد.

تاکنون تعاریف متعددی از مقوله قومیت توسط اندیشمندان ارائه شده است اما تعریفی که غالب قوم‌شناسان بر روی آن اشتراک نظر داشته و آن را پذیرفته اند این است: «که گروه قومی، جمعی است در درون جامعه بزرگ‌تر، که دارای تبار واقعی یا خیالی مشترک، خاطراتی از گذشته مشترک و تأکیدات فرهنگی بر یک یا چند عنصر نمادی است که براساس آنها هویت گروه تعریف می‌شود. ازجمله این نمادها، خویشاوندی، مذهب، زبان، قلمرو مشترک، ملیت و ظاهر فیزیکی است و اعضای یک گروه قومی از تعلقاتشان به گروه آگاهی دارند». (رضایی، ۱۳۸۴: ۴۳)

کرمان در طول تاریخ به دارالامان شهره بوده و هست. همین امر باعث شده که اقوام و نژادهای گوناگون در دوره‌های تاریخی مختلف به کرمان بیایند و در این استان سکنی گزینند. تاریخ بعضی از این اسکان‌ها و اقامت‌ها به بیش از هزار سال می‌رسد. وجود این اقوام و نژادها باعث شده، شاخصه‌های فرهنگی و ازجمله موسیقی آنها در استان نهادینه شده و دچار تأثیرپذیری و همچنین تأثیرگذاری بر سایر فرهنگ‌های موجود در استان شود. «شهر سیرجان در قدیم با نام سیرگان معروف بوده که بنای آن را به بهمن پادشاه اشکانی نسبت می‌دهند. بعدها که اعراب به این شهر دست یافتند معرب شده و سیرجان تبدیل گردیده است» (سازمان آموزش و پرورش استان کرمان، ۱۳۷۶: ۲۱، بختیاری، ۱۳۷۸: ۹). «این شهرستان دارای دو بخش، چهارشهر و ده دهستان می‌باشد» (صیفوری، ۱۳۸۴: ۶، ۸) علی‌رغم اینکه این شهرستان از ترکیب زبانی و قومی نسبتاً متنوعی برخوردار است؛ اما چند گروه حضور چشمگیرتری در این شهرستان دارند. «از میان آنها گروه قومی لرها که جد آنها فخرالدین می‌باشد در زمان نادرشاه از لرستان و فارس به سیرجان آمده‌اند و در نواحی کوه پنج، باغ خشک، هفده چنار و منسار زندگی می‌کنند» (اسفندیارپور، ۱۳۸۴: ۱۳۳؛ وثوقی رهبری، ۱۳۷۶: ۱۸۶). گروهی از لرها در اواخر صفویه و نیز در زمان قاجار از نواحی لرستان، بختیاری و فارس به کرمان کوچ کردند. بنابراین سیر جغرافیایی و تاریخی این اقوام و نژادها باعث شده شاخصه‌های فرهنگی و ازجمله موسیقی آنها در سیرجان نهادینه شده و دچار تأثیرپذیری و همچنین

تأثیرگذاری شود و با توجه به فرهنگ‌های مختلف از گذشته تا به امروز گویای این امر است که تغییراتی در واسونک‌ها و آبادون‌ها ایجاد شده است.

جدول ۱: ویژگی‌های مختلف در دو شادآوا و واسونک و آبادون

آبادون‌های سیرجان	واسونک‌های شیرازی	
مراحل مختلف عروسی، عزا	مراحل مختلف عروسی، عزا، تعزیه، عروسی بهار نارنج،	موقعیت اجرایی
تک‌بیتی، معمولاً همراه با ترجیع‌بند، وزن عروضی بحر رمل، دارای عناصری چون: تخیل، استعاره، اغراق، مبالغه	تک‌بیتی، معمولاً همراه با ترجیع‌بند، وزن عروضی بحر رمل، دارای عناصری چون: تخیل، استعاره، اغراق، مبالغه	ساختار ادبی اشعار

مضامین اشعار	آرزوهای مادرانه برای عروسی فرزند، شادی انجام وصلت، ستایش زیبایی های عروس، ستایش جوهره داماد، تقدیس وفاداری، پیشه کردن صبر، رضایت مندی از قضا و قدر در زندگی زناشویی	توصیف برادر از زبان خواهر، افکار و قدرت مرد، افتخار به اصل و نسب، تظاهر به ناراحتی عروس از رفتن به خانه شوهر، عشوه گری و لطافت زن، هزینه های ازدواج، راضی نبودن مادر عروس در پرداخت شیربها، کم سن و سال بودن عروس، ناراحتی خانواده عروس از دوری فرزندان، شکوه عروس از ازدواج غیر خویشاوندی و رفتن به دیار غربت
ساختار موسیقی	دامنه صوتی با حداکثر هشت درجه صوتی، دارای دو جمله موسیقی و هر جمله دارای دو نیم جمله و معمولاً دارای یک جمله ترجیع، دامنه صوتی با دانگ های شوشتری و بیداد در دستگاه همایون منطبق است. نت آغاز درجات چهارم و دوم دانگ اول، فرود درجه اول دانگ اول، وزن ۶/۸ دارای پیش ضرب (آناکروسیس)	دامنه صوتی با حداکثر هشت درجه صوتی، دارای دو جمله موسیقی و معمولاً هر جمله دارای دو نیم جمله و معمولاً دارای یک جمله ترجیع، دامنه صوتی با دانگ های شوشتری و بیداد در دستگاه همایون منطبق است. نت آغاز درجات اول و چهارم دانگ اول، فرود درجه اول دانگ اول، دارای وزن ۶/۸ معمولاً دارای پیش ضرب (آناکروسیس)

سازبندی	سرنا، دایره، دهل	سرنا، نقاره، دهل، دُرک
---------	------------------	------------------------

نتیجه‌گیری

در این پژوهش با نگاهی توصیفی و تطبیقی به دو نمونه از ترانه‌های رقص و شادمانی (شادآواها) تحت عنوان واسونک‌های شیرازی و آبادون‌های سیرجان با شباهت‌های بسیار پرداختیم. این دو شادآوا پیش‌تر در تناظر با یکدیگر مورد مطالعه قرار نگرفته بودند و قیاس آنها نکات مهمی را برما روشن کرده و نشان می‌دهد که از نظر ساختار موسیقی و ادبی و موقعیت‌های اجرایی با یکدیگر در ارتباط هستند. واسونک‌های شیراز در استان فارس- جنوب ایران و آبادون‌های سیرجان در استان کرمان- جنوب شرقی ایران شادآواهایی هستند که در ساختار موسیقی و ادبی، اجرا و موقعیت‌های اجرایی شباهت‌های بسیار زیادی به یکدیگر دارند. واکاوی تحلیلی ساختار موسیقی و موقعیت‌های اجرایی آنها ما را به الگوهای مشابهی می‌رساند. یقیناً صورت بیرونی آنها در گذر زمان با تغییرات اجتماعی، اعتقادی و شیوه زندگی روزمره اقوام دگرگون شده، اما آنچه اهمیت دارد وجود ساختار موسیقی و ادبی و شکل اجرا است که به ما این اجازه را می‌دهد تا آنها را با یکدیگر مرتبط بدانیم و بتوانیم بگوییم که واسونک‌ها و آبادون‌ها دارای دوگانگی در شخصیت هستند، هیجان در عروسی و طلب آرامش در عزا که گونه دیگر از هیجان است، به روح زنانه این گونه‌های موسیقایی مرتبط است. به یاد داشته باشیم که در جامعه مردسالار ایران، زنان زینت‌بخش پنهان مجالس، زحمت‌کشان اصلی مراسم و گردانندگان آن بوده‌اند و شاید اجرای این گونه‌های موسیقایی را بتوان به‌نوعی ابراز آرامش‌طلبی آنها دانست. واسونک‌ها و آبادون‌ها شاید، به دلیل جذابیت و تأثیرگذاری بر مخاطب از کارگان زنانه شیراز و سیرجان به کارگان مطرب‌ها نیز وارد شده‌اند و از اجزای لاینفک آنها در کارگان عروسی‌ها به حساب می‌آیند. به‌ترتیب این شباهت و پیوستگی در میان نمونه‌های مذکور صحنه دیگری بر پیوند میان اقوام ایرانی، حرکت فرهنگ به شکلی سیال در دل تاریخ و تغییرات ناشی از نیاز به تطبیق داده شدن با شرایط متفاوت در دوران مختلف است.

منابع:

- احمدپناهی، محمد، (۱۳۷۶)، *ترانه و ترانه‌سرایی در ایران؛ سیری در ترانه‌های ملی ایران*، تهران: سروش.
- _____، (۱۳۸۳)، *ترانه و ترانه‌سرایی در ایران*، تهران: سروش.
- امیرجاهد، محمدری، (۱۳۴۹)، *دیوان امیرجاهد*، تهران: چاپخانه بانک ملی ایران.
- انوری، حسن، (۱۳۸۱)، *فرهنگ بزرگ سخن*، تهران: سخن.
- بهروزی، علینقی، (۱۳۴۸)، *واژه‌ها و مثل‌های شیرازی و کازرونی*، شیراز: اداره کل فرهنگ و هنر فارس.
- توحیدی، سید فواد، (۱۳۹۷)، *نگاهی به موسیقی نواحی کرمان، کرمان: سوره مهر*.
- جاوید، مجید، (۱۳۸۱)، *کرمان در یک نگاه*، کرمان: مرکز کرمان‌شناسی.
- دهلوی، حسین، (۱۳۷۹)، *پیوند شعر و موسیقی آوازی*، تهران: ماهور.
- صداقت‌کیش، جمشید، (۱۳۸۲)، *کتابشناسی توصیفی فرهنگ مردم فارس*، شیراز: بنیاد فارس‌شناسی.
- طاهری، فاطمه، (۱۳۸۱)، *ترانه‌های زنان؛ مجموعه واسونک‌های شیراز*، تهران: ثالث.
- محبوب، محمدجعفر، (۱۳۸۲)، *ادبیات عامیانه ایران*، تهران: چشمه.
- مؤید محسنی، مه‌ری، (۱۳۸۱)، *فرهنگ عامیانه سیرجان*، کرمان: مرکز کرمان‌شناسی.
- همایونی، صادق، (۱۳۵۳)، *گوشه‌هایی از آداب و رسوم مردم فارس*، شیراز: اداره کل فرهنگ و هنر فارس.
- _____، (۱۳۷۹)، *ترانه‌های محلی شیراز، شیراز: بنیاد فارس‌شناسی*.
- یزدانی، یلدا، (۱۳۹۰)، «*واسونک‌های زنانه شیراز*»، گفت‌وگو با ابوالقاسم فقیری و خانم فقیری، شماره ۵۱، ص ۵۱-۵۲.

منابع صوتی:

- کوپرانه ۱، (۱۳۸۴)، *سهراب عیسی‌پور، رضا نارویی، جواد عیسی‌پور، جابر عیسی‌پور، خدایار آذرخش‌پور، ضبط‌شده توسط سید فواد توحیدی*، کرمان: حوزه هنری.
- نغمه‌های شکرین، (۱۳۹۳)، *واسونک‌های شیرازی و ترانه‌های مناطق فارس*، شکر شیرازی، گردآوری توسط دامون شش‌بلوکی، M. CD۳۹۸، تهران: ماهور.